

TELEGRAFUL ROMÂN.

Nr. 75. ANUL XI.

Sabiu 22 Augustu 1863.

Telegrafu'l e' de doua ori pe septe-
mana: joia si Duminica. — Prenume-
ratiunea se face in Sabiu la expeditura
foiei; pe afara la c. r. poste, cu bani
gata, prin scrisori francate, adresate
catra expeditura. Pretulu' p'numera-
tinei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a.
ear' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pen-
tru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu an
8 fl. era pe o jumetate de anu 4. fl. v. a.
Pentru princ. si tieri straine pe unu 12 fl.
pe 1/2 anu 6 fl. v. a.

Inseratele se platesc pentru
intia ora cu 7. cr. siru cu litere
mici, pentru doua ora cu 5 1/2 cr. si
pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v.

Diet'a transilvana.

Sedinti'a XVIII.

tinuta Vineri in 16/28 Augustu 1863.

(Continuare si capetu.)

Puscariu continua: Nu altu decatu dupa-cum
dice Mitropolitulu Siolutiu, o zelotipia mai antaiu religioasa,
apoi natiunile impreunata cu celu mai aspru feudalismu
alu evului trecut. — Nu altu de catu alipirea Romanulu
cea neclatia catra religiunea si natiunalitatea sea credita cu
gloria dela protoparinti' sei. Si deca Bonfiniu a disu, ca
Romanulu non tantum pro vitæ quantum pro
linguæ incolumitate certasse videtur,
a datu celu mai adeveratu testimoniu aserteloru mele.

Legislatiunea Ungariei purcesa din pati-
m'a fendalismului si areligiositatii mai antaiu a esposessio-
natu natiunea romana in faptu, era cea de sub principii na-
tiunali apriatu si prin lege. Nu voiu sa citezu aci a-
cele ne numerate legi nedrepte, care dovedescu
ce dicu, pentru ca nu vreau, ca citatele mele sa dea din nou
ansa la o rea interpretare a scopului, penru care le amin-
tescu. Dara totusi—din privintia, ca chiaru in asta casa
s'au auditu, ca numai clas'a supusiloru neposessionati a fostu
eschisa din beneficiile patriei, iera nobilii si civii romani
s'au bucuratu de tote prerogativele celorlalte natiuni pri-
vilegiate, trebuiesu amintescu, ca prin uniunea dela 1437 si 1630,
apoi prin legile aprobatale P. I. tit. 1 a. 3 tit. 8 a. 1 tit. 9 a. 1.
P. III. tit. 53. a. 1. Dipl. Leop. P. III. si V., Art. VI.
din 1744. si 1791. art. II. V. XV. XI. etc. nu numai
plebeii romani, dara insasi natiunea romana si confessiunile ei
ca atare au fostu eschise din sistem'a constitutiunale. —

Aceste legi de secara sistematice poterile Romani-
loru, si natiunea loru remase orfana, parasita, desarmata si
prigonita.

Iata in putine cuvinte decadentia nostra!

Auror'a sperantiei pentru natiunea romana, dupa cumu
bine a disu referintele la obiectulu dilei D. Cipariu, se ivi
numai atuncea, candu sorele incalditoriu alu casei habsburgi-
ce se apropiu de orizontulu patriei nostre. —

Divulu Leopoldu I. indata la ocuparea in posesiunea
acestei tieri ceii prin nedreptatea fiiloru eii sfasiata si adusa
mai la ultim'a periciune, si aruncu ochii cei parin-
tesci isi asupra referintei natiunei romane. . . Dara spre ne-
norocrea nostra acestu monarchu bunu apucase de a
jura pe acea diploma, ce o numimu leopoldina, care intaria
legile, ce eschideau natiunea si religiunea romana. —

Nu se afla asiã dara altu espediente pe atunei, —
de catu unirea Romaniloru cu biserica Romei, ca celu putnu
m dilocitu sa se bucare de beneficiile acestei biserici recepte.
O parte mare din romani trecura la unire. Dara staturile
si ordinile nimicira si acestu midilocu de mantuintia,
pentru ca aflamu pe Episcopulu romanu de atuncea L. B.
Klein numai jeluinduse in diet'a dela a 1742, ca bine-
ficiile apromise prin actulu de uniune nu se implinescu, dara
pentru acesta temeritate si esilatu. —

Ce opiniune dedura staturile la aceste gravamine,
spre compatimirea nu atatu a nostra, ca a autoriloru, se a-
fla scrise in diuarulu dietei de atuncea. — Noi ne restrin-
gemu la citu numai conclusulu dietale in art. VI. a. 1744 —
hoc ipso absque quartæ nationalitatis e-
rectione, — nesistemahujus principatus e-
vertatur, neve plebs Valachorum — nume-
rum internationes faciat. —

La a. 1791 ambii episcopi romani cerura d'adrechtulu e-
gal'a indreptatire a Romaniloru in sensulu constitutiunei pa-

triei. Resultatulu fu numai bietulu de art. 60, care-lu cu-
noscemu cu lolii. —

La a. 1834 si 1842, se rennoira acele petitiuni, —
insa si acum fara altu resultatu, decatu care-lu vedemu in
opiniunea data de Cancelaria la 6 Aug. 1834,
prin care Romanii diu nou se indreptara la conditiunea Pa-
riiloru.

La miscarile a. 1848 Cancelaria aulica se vedi
ore cum constrinsa la convocarea dietei a face o propunere
in 29 Aprile 1849 Nr. 2611, ca sa se ia in seie pro-
positiunum regiarum implicite quidem, non
tamen eatenus mentione ocurente de æqua-
litate juriu populi valachici cum reliquis
Transsilvaniæ civibus, adeca unu feliu de ega-
litate extra muros constitutionis patriæ. —

Urmările ne suntu prospete in memoria fiacarui din
noi, — si aci ni se opresce decursulu vechiulu nostru pro-
cesu. —

Nu mai prea dreptulu nostru principe, preinaltiatulu Impe-
ratu Franciscu Iosifu I. taia nodulu gordianu. — Elu
e acelu parinte, care ne deschide viet'a constitutiunala cu
prim'a propunere de a deslega dreptu — cea mai drep-
ta cauza a Romaniloru. —

Innaltulu regimu ni-au inlesnit lucrearea prin pro-
iectulu de lege privitoriu la efeptuirea egalei indreptatiri a
natiunei romane, si comisiunea dietale si-au datu opiniunea
sea cu libertate demna de tota stim'a. —

Avendu si eu norocirea de a-mi da opiniunea
la obiectulu dilei, ingaduitu-me a mi-o da cu tota franchetia.

Eu vedu in proiectulu de lege alu regimulu nu numai
o sincera intentiune de a deslega cestiunea acesta in
spiritulu timpului, dara si o precisitate demna de codificarea
moderna — in catu aru trebui ca sa me alaturu nu numai
in principii, dara chiaru si in specie. —

Dara noi suntemu ardeleni: si ce e mai multu,
ardeleni, caror'a prin diplom'a din 20 Octobre 1860 si 26
Fauru 1861 ni s'a restituitu constitutiunea avitica cu totu
ce e intr'ens'a vitaveru si consunatoriu cu egalitatea de
dreptu. —

Deca articolulu de lege pentru caus'a romana mai an-
taiu i-ar fi pre mersu revisiunea Constitutiunei patriei pre-
ste totu; — seu deca asiã ave innaintea mea o Carta ma-
gna sistematica dupa codificatiunea moderna, din care ca din-
tro funtana de principii sa purcedu la legea speciala despre
natiunea romana; seu deca pre langa proiectulu de fatia
ni s'aru fi pusu pe mas'a casei d'odata si proiectele celora-
late diece propusetiuni dimpreuna cu unu proiectu de lege de-
spre organismulu municipale si comunale, intre care sa potu
trage o paralela, si sa gasescu o consunantia: atuncea in-
tr'adeveru ca m'asiu multiami cu stilisarea cea simpla si mo-
derna a paragrafiloru.

Dara tocmă in sensulu constitutiunei transsilvane tre-
bui a se pune mai antaiu spre decidere caus'a in-
articularei romane, spre a se completa printr'acesta factorulu
alu doilea de legislatiune, si asiã astadata nu ne remane
alt'a, decatu a aduce si acesta lege catu de strinsu in
legatura consunatore cu terenulu constitutiunale, ce-lu
avemu pana acumu despre o parte, eara despre alt'a ai da
articolulu de lege acelu stilu de codificare, care
a fostu usatu in Ardealu — ca si in alte staturi — precum e
Angli'a etc, nde constitutiunea tieriei sta dintr'o legatura
continua de legi aduse din tempu in tempu din insasi viet'a
locuitoriloru.

De aci se esplica motivulu, pentru ce noi voimu a des-
lega prim'a propositiune despre efeptuirea egalei indreptatiri

a națiunii române într-o formă de inarticulare în sensul transilvanu. —

Cu răspunsul acestă me vedu cu atâtă mai tare deloriu, cu câtă ca totă lumea, care nu ne cunoște bine impregiurările, ne pôte cu totu dreptul întreba: pentru ce a acesti Români ardeleni voru ei inarticularea națiunii române că atare, după ce prin legile fundamentale din 20 Octombrie 1860 și 26 Februarie 1861 e enunțată odată egalitatea înaintea legii fără privire la clase, națiuni și religii. —

Să luăm un exemplu practic, despre politică noastră că să ațetă mai chiar, pentru ce noi ne acatiam cu atâtă pertinacitate de această formă. —

Iată pentru ce!

Imperatul Iosif II a fost sters sistemul de trei națiuni privilegiate, și a introdus la a. 1780 un felu de egală îndreptățire câtă se pôte pe acele vremi. — Acestă a durat 10 ani, și iată! că la restituirea statului constituțional egală acea îndreptățire cadu la a. 1790., și sistemul de trei națiuni și patru confesiuni privilegiate se restitu în totă vigoarea sea de mai înainte, fără de a primi și pre Români înr'ens'a. —

La an. 1848 s'a fost introdus jog egyenlőség-ul, adică egală îndreptățire, dară cu condițiunea nenaturală, că minden ember legyen ember és magyar! — (Haritate).

La a. 1850—1860 a venit Gleichberechtigung-ul. Dară cum? așa că de exemplu la locuștii țierei afară de unu translator și servitoriu nu vedeamu sufletu de Românu, și de abia vr'o doi trei magiari. Pentru ce? Pentru că eram gleichberechtigt, prin urmare gleich viel o b Române, Ungar oder Galitianer. —

La a. 1861 se introduseseră apoi tustrele acele ferici moderne, adică jog egyenlőség-ul dela 1848. cu Gleichberechtigung-ul dela 1850 preșerat ici colea, și cu oțira de egalitate romanească (Haritate. Bravo! Asă e!) că de prasila. — Unu quodlibet, cu care nu eră nimenea multumit! Iată urmarea unei legislațiuni ne naturale! Legislațiunea Ardelului e unu parău, care și-a sapatu o gâră afundă, ce rupe gaturile cele fără fundamentu de câte ori vine unu potopu peste ele. —

Eu nu me indoiesc de bună vointă și sinceritate a barbatilor, ce stau astăzi în fruntea regimului; pentru că avem prea multe exemple și probe de iubirea de dreptate și de vointă cea bună de a ferici această țieră. — Dară de unde știu eu, că după unu periodu de ani cumu voru mai espli că alți barbați ai regimului unu Gleichberechtigung prea elastic și ne'ngrăditu prin gardu cu proptele și strasina după obiceiul ardeleanului celui scrupulosu în legislațiune?

Noi vrem așa dară a ne ingradă ardelenesce cu strasina și proptele, adică despre o parte cu inarticularea națională, de alta cu egală îndreptățire, pentru că, ori și cum se vâ schimbă cu tempu formă constituțiunii noastre, să avem terenu solidu. —

Se pôte, că îndată a două a di după sancționarea inarticulării noastre în sensul sistemului de până acum, noi însine să venim la convicțiunea despre necesitatea schimbării formei de constituțiune; de exemplu, că în loculu ei să introducem o constituțiune strinsu municipală, dară cu caracteru național și fundată pe dreptul limbei, pe acela pergamentu viu al nostru, care nice timpulu, nice cele mai sistematice prigoniri legislative nu ni l'au potut rapî; se pôte, dîc, că noi însine vom deveni la alta sistemă de constituțiune, și inarticularea după formă cea veche de 4 națiuni recepte să devină pentru totă națiune în aplicatîle superfluă: — atuncea celu puțin amu executat testamentulu, ce ni l'au lasat protoparintii nostri, și noi vom avea cea satisfacțiune, care o-a avută cea amoresă din romanulu lui Eugeniu Sue, care avendu capritulu de a se face princeasă, prin constantă sea o-a adus acolo, ca înainte cu vr'o câte-va minute de mörte s'a cununat cu unu principe, și a mörut cu corónă pre capu. Dară noi vom avea o satisfacțiune și mai onorifică, ca noi cari suntemu nu numai Români, dară și patrioți amu tinut continuitatea dreptului publicu transilvanu, cu totă aceea, ca ni-a fost până acum deștulu de vitrigă. — Unu fiu bunu nu-si denegă mamă sea nice atuncea, cândă la vedutu că câtă-va timpu frații lui au fost mai multu favoriti de dens'a. — Astă e și dorintă cea parintăscă a tatălui nostru, a prebunului principe, după cum se vede atātu din legile fundamentale, câtă și din proiectulu, ce ne sta înainte. —

De aceea me dechiaru, că eu proiectulu regimului lu a-

flu aptu, de a deschide peste elu desbaterea specială, și mi retinu dreptulu de a-lu modifică în cele speciale după cerințele legislațiunii noastre ardelenesce. —

Mog'a, după-ce espune bucuria sea, că această inarticulare se face astăzi așa, încatu cuprinde totă națiunea română, pe-cândă de s'aru fi facutu înainte de 1848, aru fi cuprinsu numai anumite clase, partinesce proiectulu regimului cu modificatiunile comisiunii.

Gull în cuventu mai lungu și meritoriu, — care nu-mai angustimea loculu ne împedea a nu-lu reproduce întregu, — espune mai anță greutatea cestiunei, ce e pusă la ordinea dîlei, greutatea adică de a modifică ore care parti ale unei legislature, care și că unu ce întregu încă nu e de totu scutit de indoile. Apoi trecendu la specialu, cercetăza prin deductiune istorică, deca dorintă Românilor: de a fi priimi că națiunea și confesiunile loră că autonome în constituțiunea patriei, se pôte impună ori nu? Densulu o afla rectificată deplin atātu în privintă formală, — căci constituțiunea veche transilvană prin diplomă din 20. Oct. 1860. nu s'a restituit în tôte formele ei așa, că să nu aiba locu înr'ens'a și Români, — câtă și în privintă materială, căci constituțiunea imperială nu pôte surpă totă sistemă referintielor de drept transilvan; căci atunci, dîc, bradii de dinaintea zidirei comitale sasesci din Sabiu încă aru trebui să cadă în neștiință. Pe scurtu, densulu din convicțiunea, ce o-a manifestat totdeună de-la restituirea constituțiunii încôce, cu deosebire și în universitatea sasescă, partinesce proiectulu regimului cu modificatiunile propuse de comisiune. În privintă formei aru fi preferitu și densulu că deputatul Saliscei (Br. de Siagun'a), că pentru națiune și confesiune să se fia facutu două proiecte, și-si reseră a mai vorbi la desbaterea specială. (Aprobare)

Branude Lemeny (Voci: Schluss! Incheiere!) espune istoricesce referințele de mai înainte, cu deosebire se opresce la uniunile din 1437 și 38 etc. facute fără de Români; accentuăza, că prin acelea Români s'au stricat, dar cei-ce le-au incheiat între sine, încă nu s'au folosit. Se alatură la proiectulu regimului cu modificările cerute de comisiune.

Gaitanu privesce lucrulu din punctu de vedere alu moralei, a cărei „suprema lex“ o afla în onore. Că să aiba și Români simțulu de onore că națiune, să se inarticuleze atātu politicesc câtă și bisericesc în sensul proiectului regimului modificat prin comisiune.

I. Balomiri se insinua că vorbitoriu încontră proiectului comisiunii. — Presedintele sustine, că la întrebarea densului nu s'a insinuat nimenea că vorbitoriu încontră acelu; I. Balomiri, iritat, renunță la cuventu. Sensatiune.

Pope'a după-ce au vorbit atătă oratori totu în sensulu, în care voia să vorbească și densulu, renunță la cuventu. (Bravo!)

Asemenea Br. Bedeus.

Presedintele incheia ședință. Continuarea desbaterei o pune pe diuă următoare, și loculu celu d'antău la cuventu-lu da lui I. Balomiri. Se facuse 1½ ora.

Ședință XIX.

ținută Sâmbata în 17/19 Augustu 1863.

Inceputulu ședinței la 10 ore 20 minute cu citirea și verificarea protocolului ședinței premerse, la carea luaseră parte 91 membri.

Br. de Reichenstein, Vicecancelarul alicu transilvanu și deputatul scaunului Sabiului, depune apromisiunea.

I. Balomiri. De ore ce toti oratorii români până acum au vorbit pentru proiectulu comisiunii, s'aru poté paré, că elu e contrar conationalilor sei; însă elu, de și pe diferita cale, totu la aceeași tîntă alergă; în simțu și în scopu nu suntemu diferiti. În proiectulu regimului se pune o egalitate universală transilvană între toti locuștii țierei, pe-cândă comisiunea va o îndreptățire egală particulară. Densulu crede, că proiectulu regimului merita preferință. Comisiunea bazează proiectulu seu pe constituțiunea cea veche transilvană; această constituțiune credo comisiunea că s'a restituit prin diplomă din 20. Octobrie 1860. înr'atătă, încatu a reinviat sistemă celor 3 națiuni și 4 confesiuni, numai câtă se lărgesce edificiulu celu vechiu; densulu însă crede, că edificiulu celu vechiu că atare nu s'a restituit, ci numai materialulu din elu.

Densulu nu pôte basă pe diplomă din 20. Octobrie 1860, căci nu afla înr'ens'a decât restituțiunea puterii legislative, nu constituțiunea în totulu ei, căci de aru fi această, atunci

dupa legile aprobate si compilate in adunarea acest'a n'aru fi iertatu a se vorbi romanesce si germanesce. De aceea dar densulu nu pôte primi operatulu comisiunei; vâ, că toti locuitorii Transsilvaniei, de si dupa limba—câci limba e caracterulu nationalității—de patru nationalități, sa fia un'a. Comitetul a voit altu ce-va, decâtu ce a disu! — (Cuventulu in decurgerea lui a fostu comitatu de dese applause si manifestatiuni de ilaritate din centru (Sasiloru), si de numeroase: Reu! din partea stânger (Româniloru.)

Br. B e d e u s in cuventu mai lungu si alesu espune problem'a lucrârei legislatiuniloru tempului de fatia si in specialu si a dietei transsilvane. Bas'a eii e egalitatea de drepturi a nationalităților proclamata in modu solenelu la suirea pe tronu a Mai. Sele Imperatului prin manifestulu din 2 Dec. 1848, unde Mai. Sea insasi dice: Pe bazele libertății celei adeverate, pe bazele indreptății egale a totoror popóreloru imperiului si pe egalitatea totoror cetatieniloru statulu dinaintea legi, precumu si a participărei reprezentantiloru poporulu la legislatiune patri'a se va reinaltia in marimea cea vechia, dar cu putere intinerita, o cladire neclatibila in viforele tempulu, i o casa spatiósa pentru popórele diferiteloru limbi, care sunt cuprinse sub sceptrulu parintiloru Nostri prin legatura frătiésca de sute de ani. — Apoi trecendu oratorulu preste absolutismulu din urma, vine la constitutiunea imperiului, si aflându ca aceea garanteza totoror popóreloru egalitate si participare la legislatiune si administratiune, partinesce propusatiunea regésca, carea da Româniloru totu ce au cerutu. — (Pe alocurea se aude: bravo!)

R a n n i c h e r enuncia mai antâiu, ca toti deputatii au cuprinsu gravitatea cestiunei si ca toti voru urmâ numai consciintiei, necantându la aceea, deca cuvintele lor placu ori nu placu (Bravo!). Apoi dice, ca sub unu spiritu impaciutoriu, sub scutulu geniului libertății, avemu sa sever-simu unu actu alu dreptății fatia cu unu poporu multu dotatu de-la natura, care de seculi póta impreuna cu ceilalti fii ai patriei bunele si relele eii, insadin cele bune au avutu parte prea mica, din cele rele prea mare (Bravo! de-a stâng'a). Unii din poporulu acest'a s'au radica pãna la demnităti innalte; unii si-au mai adusu aminte si de mumele sele cele romanesce, dar acest'a totusi putina mangaiere a potutu dá unu poporu, care pentru ranguri a vediutu pre atătia din cei mai buni fii ai sei lipindu-se de alta natiune. (Bravo! entusiasticu).

Tempurile s'au schimbatu, si noi cesti de acum avemu sa indreptãmu o nedreptate, ce ni o lasã trecutul dreptu ereditate. Unu oratoru de viti'a magiara (cont. Beldi) s'e declarat, ca da mân'a cu bucuria la opulu, ce ne sta n'nainte; si noi cei de sânge germanu, si noi ne bucurãmu cu sinceritate, că sa conlucrãmu la opulu celu greu alu pacei, care pe bas'a celei mai depline indreptății egale sa impace, sa reunésca frătiesce natiunile tierei. (Bravo!) Monarchulu nostru celu adorat prea 'ntie-leptiesce a dispusu dar tocmai acum receperea in dreptulu de statu a natiunei române si a bisericelor eii. Din acestu punctu de vedere nu potemu alt'a decâtu sa ne decidemu pentru propositiunea regimulu. (Bravo! in centru). Apoi facendu o paralela intre propositiunea regimulu si propositiunea comitetulu, afla ca cea d'antâiu e multu mai liberala decâtu cea din urma. In propositiunea regimulu afla, ce e dreptu, dóua scaderi, un'a ca nu s'a despartitu nationalitatea de confessiuni, alt'a ca notiunea natiunei politice nu e desulu de ageru desfacuta de notiunea nationalității etnografice; insa amendóua erorile le-a facutu si comitetulu si a mai adausu si altele. De aceea, deca e sa nu remãna diet'a pe lângã proiectulu regimulu, densulu propune alte dóua proiecte, unulu pentru confessiuni, altulu pentru natiune. Proiectele sunt acestea:

Proiectu de lege
privitoriu la recunoscerea dupa dreptulu de statu a biserice greco-orientale si a celei greco-catolice si la indreptătierea lor egale cu celelalte biserici recunoscute prin dreptulu publicu in Transsilvania.

§ 1. Biserica greco-orientala si greco-catolica in marelui-principatu Transsilvania sunt recunoscute legalminte si ca atari sunt primite in dreptulu de statu asemenea celorlalte biserici din tierra recunoscute legalminte.

§ 2. Biserica greco-orientala si greco-catolica au in statu aceeasi positiune autonoma si aceeasi libertate si independintia in afacerile lor cele dinlauntru, care le au si celelalte biserici recunoscute legalminte si recepte in dreptulu de statu ale tierei, adica biserica romano-catolica, biserica evangelica de confessiunea augustana, biserica evangelica de confessiunea elvetica, si biserica unitara pe bas'a le-

giloru tierei, ce garanteza deplin'a libertate a credintei si a convictiunei.

Tóte aceste biserici sunt indreptatite asiã dara, rezervandu-se dreptulu de superinspectiune alu corónei tierruritu prin legile Marelui-principatu Transsilvania si exercitându constitutiunalminte, de a ordinã, administrã si conduce afacerile sele bisericesci si scolare, precum si fundatiunile, fondurile si instituttele sele, independinti de ori-ce inriuriutia a vreunei altei biserici.

Exercitarea drepturilor politice e independinte de ori ce confessiune religiunara.

§ 3. Tóte legile tierei, rescriptele, decretete, emissele ministeriale, ordinatiunile si altfelu de norme administrative contrarie acestoru decisiuni, sunt sterse si fara validitate.

§ 4. Puterea obligatóre a acestei legi se activeza fara amanare.

Proiectu de lege

privitoriu la recunoscerea in dreptulu de statu a natiunei române si a indreptătierei eii egale cu celelalte natiuni din Transsilvania recunoscute dupa dreptulu de statu.

§ 1. Natiunea romãna in intielesulu constitutiunei marelui-principatu Transsilvania, restituitu pelãnga rezervarea decisiuniloru date in diplomele imperatesci din 20 Octombro 1860 si din 26 Februariu 1861, se recunósce legalminte si ca atare se recepe si dupa dreptulu de statu asemenea celorlalte natiuni ale tierei recunoscute legalminte.

§ 2. Cele patru natiuni ale tierei recunoscute legalminte si recepte dupa dreptulu de statu, adica natiunea Unguriloru, Securiloru, Sasiloru si Româniloru fatia un'a cu alt'a sunt deplinu egalmente indreptatite si ca atari au asemenea drepturi politice.

Egalitatea totoror locuitoriloru tierei innaintea legi si aptitatea de a 'mbracă posturi, neaternata de stare si nasce-re, remãnu inviolabile si prin indreptătierea egala a celor patru natiuni recunoscute prin dreptulu de statu nu suferu angustare.

§ 3. In marc'a marelui-principatu Transsilvania se priimesce unu simbolu propriu pentru natiunea romãna.

§ 4. Tóte legile tierei, rescriptele, decretete, ordinatiunile, decretete si altfelu de norme administrative sunt sterse si lipsite de validitate.

§ 5. Puterea obligatóre a acestei legi se activeza fara amanare.

In fine 'ncehia, ea voindu a restatori principiulu celor patru natiuni si siese religiuni, nu vomu nici decâtu sa restituimu sistem'a staturiloru de mai nainte. Deci stãmu pe principiulu natiuniloru, dar totdeodata ne tinemu de principiulu: Dreptu egal pentru toti, si fiacãru alu seu! pentru toti cetatienii de statu austriaci si pentru toti locuitorii Transsilvaniei. (Bravo! in centru).

d e D o m z s a facendu acea deductiune istorica cu Anonymus Belæ Regis Notarius, carea o audiseramu de la Esc. Sea Mitropolitu Conte Siulutin, partinesce elaboratulu comisiunei; si cá sa nu se para, ca suntemu retrogradi, re'ntorcendu-ne din 1863. la 1437, sa tinemu strinsu de diplom'a din Octobro, carea garanteza egalitatea.

Schuler-Libloy e in contra proiectulu comisiunei cu atãta mai vertosu, cu câtu deaca ne-am tiené de elu amu eschide, precum au disu Balomiri, pre nationalitățile mai mici din tierra si prin acest'a ne-am lipsi de atâtea talente; se alatura la proiectulu regimulu seau eventualminte la alu lui Rannicher.

Conradu Schmidt consimte ca Br. de Siagun'a in espressionea bucuriei pentru indreptătierea egala a Româniloru. Densulu si in dietele de mai nainte si in 1848 la Pest'a au combatutu pãrțile cele slabe ale constitutiunei de mai nainte. Apoi trecendu la definitiunea terminulu „indreptătiere egala“ si tragendu o paralela intre asiã numitele indreptătiere egale ale natiuniloru transsilvane inainte de 1848, ajunge la rezultatulu, ca egalitate deplina nu a esistatu nici cându. Tóte natiunile si-au avutu privilegiile, imunitățile etc. sele propri; unitate a fostu numai in aperarea tierei, la carea, de si nu sub numele lor, au contribuit si Români. Ungurii aveau universitas nobilium, Secii sicalica hereditas, Sasi jns exclusiv concivilitatis. Sasi au fostu cei d'antâiu, cari au primit si prei Români in unele drepturi ale sele; mai multu Sasi nu poteau face, deca nu voiau sa lucre insisi pentru perirea lor. Preste totu insa referintiele dintre feliuritele popore erau atãta de diferite, ca si cum aru fi trei castele cavareresci, care tóte au zidurile, portile, ba si siatiuritele sele deosebite. Prin revolutiune s'a schimbatu form'a tierei, regimulu a centralisatu; ear prin diploma s'au restituitu fun-

damentu constitutionalu de mai nainte, in sa nu cu tôte drepturile lui, ci, cumu dise si dep. Balomiri, numai cu restituirea autonomiei municipale si provinciale. De aceste dar sa ne folosim: dar nu radicanu de nou zidurile aceluor trei cetăți, ci deschidindu-le pentru tôte poporele patriei. Priimesce proiectulu regimului, de si cu unele puncte ale lui nu consimte, si se alatura la parerea lui Rannicher.

Wittstock se bucura, ca nepotii sunt mai maturi de câtu mosii, ear cu proiectulu comisiunei nu se invoiesce 1.) căci impreuna cele eterogene, adeca natiunea si confessiunea, 2) căci pastreaza rugin'a cea vechia, si radicanu blastemulu de pe unu poporu la pune pe altulu.

Pantiu in essentia dice cam asiă. Obiectulu dilei e raportulu comitetului dietale despre proiectulu de lege asupr'a I. prop. reg. — Cestiunea despre egala indreptatire personala pentru toti fii patriei acesteia fara deosebire de natiunalitate si religiune, care si de altmintrelea prin diplom'a imp. din 20-lea Oct. 1860 e garantata, — nu pote ave aci locu, cându e vorb'a singuru de egal'a indreptatire politico-nationala a natiunei române si a confessiunilor ei cu celelalte natiuni si religiani recepte. Dorinti'a Românului fatia cu propusatiunea I reg. este, ca elu vrea sa figureze in tiér'a acést'a cá unu corpu politico-nationalu coordnatu, si intru tôte egalu indreptatitu cu celelalte treinatiuni regnicolare; sa aducemu dar o lege, carea sa ndestuleze dorinti'a acést'a a Românului. Legea se in ielege din motivulu ei. Eu sprijinescu proiectulu comitetului diet. asupr'a I. prop. r. intru atât'a încatu acelasiu ar ave tendintia buna de a implini dorinti'a Românului; motivulu legii in sa, séu asiă numitulu punctu de vedere, din care a pornitu comitetulu la proiectarea legii cestiunate, nu mi se pare a tînta acolo, unde tîntéza Românulu cu dorinti'a sea; căci cându dice comitetulu diet. in reportulu seu: ca edificiulu vechiu constitutionalu sa se largésca astfel, ineātu sa-si afle intru acelasiu acum'a si natiunea nostra româna cu confessiunile ei loculu cerutu, conditionéza intrarea natiunei nóstre in edificiulu acast'a de-la largirea lui, asiă încatu deaca acestu edificiu nu se va largi, séu nu se va poté largi, natiunea nóstra va debu sa remâna afara din acelasiu, si eu cutediu a dice, ca acestu edificiu nu se va largi, dar nici se poté largi; fiindu-ca prin numirea „edificiului acést'a“ intielegu cuprinsulu aceluor drepturi publice politico nationale, care facu laolalta constitutionea vechia a patriei acesteia. Acumu cându dicemu amesuratu dorintiei Românilor, — ca drepturile acestea, care pâna acuma le-au esercitatu 3. natiuni, si 4. religiuni, sa le exercitedie de aci innainte si o a 4. natiune cu confessiunile ei, — nu insemnéza acést'a, ca se largescu drepturile acelea, căci o largire a drepturilor numai asiă se poté intielege, deaca aceleasi aru cresce in sine intensive prin acvistiune de libertate mai mare, séu cumu amu dice, deca aceleasi drepturi se facu mai liberale, care noi acumu nu o cerem, căci cu constitutionea vechia suntemu multamiti. Apoi de vomu luă edificiulu acést'a in intielesulu teritorialu atunce o largire a lui nici ca e cu polintia, fiindea edificiulu acést'a este pusu si asediatu pe teritoriulu intregu alu patriei nóstre, si nu are locu sa se mai largésca in tiér'a acést'a.

Binevoiésca dar inalt'a casa la facerea legii asupr'a I. prop. reg. a tîne inaintea ochiloru cá punctu de vedere dorinti'a Românilor.

Cuventulu câtra sfarsitu e ntreruptu adeseori de strigări: Destulu! Curma! din partea stângei.)

Lászlófy nu se poté declará pentru proiectulu comitetului, pentru-ca spiritulu aceluia nu coresponde cerintelor tempului de fatia; nu se poté declará, pentru-ca acel'a tocmai pe cându va sa viudece ore care rane, face altele nóue si inca intr'unu tempu, in care ideile predominitoare nu mai escusa acést'a procedere; nu se poté declará pentru elu, pentru-ca prin acel'a diet'a presinte aru negá insasi nascerea si esistintia sea; in fine nu se poté declará pentru elu, pentru-ca nu va, cá lumea sa acuse pre acést'a dieta de cuprinsa de prejudetie si de o mesura de jumetate, ca pe cându noi facemu dreptate intr'o parte, n'o facemu intr'alt'a.

Oratorulu mai accentuéza apoi cu deosebire, ca pentru liniscirea Armenilor nu poté fi de ajunsu, ca locuiescu in doua cetăți libere, precumu dise d. Lazaru. Chiaru si aceste cetăți s'au facutu cetăți libere regie cá orasie unguresci, nu cá armenesci, si asiă dara căci locuiescu Armenii in aceste doua orasie, inca nu se facu partasi de egalitatea poilitica, deca legea nu o va recunósce acést'a espresu; ba inca mai putinu, deca legea drepturile politice li le va denegá. Si aceea trebuie sa o mai amintésca, ca nu e conceptu corectu, deca

ve'mu a impartii drepturi politice din privint'a numerositatii poporului. Armenii si deca sunt putini, totusi loru vine de a se multami cu deosebire in Transsilvania putin'a flore a negociului si a industriei din tiéra. Si deca afara de aceea se va considera, ce folóse aducu Armenii statului, in privint'a acést'a poté areta in cifre, ca atátu din Armeni, câtu si din alte populatiuni, pentru care dep. Lazaru inca crede ca n'a sositu inca tempulu de a le da drepturi politice, (Armenii si Eyreli sunt omeni, cari contributiune directa dau statului mai multa decâtu 1000 de altii. —

Propusatiunea regimului nu da drepturile cu atât'a unilateralitate si pusillanimitate. Pentru aceea oratorulu e pentru primirea propusatiunei regesci.

Zimmermann saluta legislatiunea de acum, in carea au invinsu ratiunea asupr'a neratiunei, libertatea asupr'a sclaviei, apoi facendu o deductiune mai larga istorica asupr'a desvoltării constitutionei celoru trei popóre foste indreptatite din patria, lauda proiectulu regimului cá liberalu, ear proiectulu comisiunei nu-lu poté aprobá, si dreptu esemplu: cum tôte popóre Europei recunosc principulu libertatii si alu egalitatii, aduce unu citatu din condic'a Montenegrinilor din 1855 (Bravo! ilaritate in centru).

In fine partinesce propunerea lui Rannicher, ba aru merge si mai departe, si cere a se luá proiectulu lui lui Rannicher cá fundamentu alu desbateriloru in casulu aceluia, cându proiectulu regimului nu s'aru primi.

Puscariu renuncia la cuventu in favórea Eppului Br. de Siagun'a.

Br. de Siagun'a (depe tribuna). Amu audita astadi de-la unu préstimatu amicu alu meu, ca elu sinceru va sa se descopere in privint'a convingeriloru sele despre obiectulu dilei; asiă si eu sinceru voiu fi, si lasu spre judecata altor'a, — încatu adeca vorbindu cine-va despre politica poté fi si sinceru (Bravo!). —

Innalta camera! Eu nu potu resuma cuventările, care s'au tinutu astadi aci, ci me tiermurescu numai asupr'a unoru cuvinte de capetenia, cumu se dice nemtiesce „Schlagwörter.“

Obiectulu dilei este propusatiunea imperatésca d'antân despre efeptuirea egalei indreptatiri a natiunei române si a confessiunilor ei, dar eu totusi amu insemnatu aci Schlagwörter: „die Organisation des Landes,“ „die Landesautonomie,“ „die Municipalautonomie,“ „die allgemeine Meinung von Europa, die Gesetzgebung von Montenegro (ilaritate nentreupta) si pe lînga tôte acestea noch ein Schlagwort: cá sa nu venimu cá lucratori ai turnului Vavilonului. — Acumu eu nu sciu, ce sa mai dicu la tôte acestea, dara pe rendu: die Landesorganisation, — gehört nicht zur Tagesordnung. Die Landesautonomie, — gehört nicht zum Character und zur Aufgabe des Tages. — Die Municipalautonomie, — gehört auch nicht zur Tagesordnung. Aber wohl die Meinung von Europa drag uti'a; (Bravo! ilaritate)! Asiă dara, Domn'l'ru! sa cautămu, ce va dice die Meinung von Europa despre spiritulu legislatiunei nóstre? va sa dică sa ferbu cu pentru altii, si eusa n'ama nancu! (Bravo! resunatoriu.)

Eu sa cautu sa multiamescu — sa luămu treb'a seriosu — sa multiamescu convictiunea Europei; dar cum voiu multiam convictiunea Ardélului, das ist nicht die Frage des Tages; si in sfersitu: wir wollen Beispiele nehmen in der siebenbürgischen Gesetzgebung, von der montenegrinischen Gesetzgebung! (ilaritate.)

Eu me rogu de innaltulu presidiu, sa reduca tôte discussiunile la obiectulu dilei. (Bravo! vivat!) — (Va urmă)

Mai nou de-la dieta.

Sabiu in 22 Augustu. In siedinti'a de eri a fostu la ordinea dilei §. 2. din propositiunea regésca si §. 3. din proiectulu comisiunei. Esc. Sea Eppulu Br. de Siagun'a fu pentru partea I. a §-lui 3. alu comisiunei cu modificări, si a fostu sprijinitu de Esc. Sea Mit. Conte Siuluti, Baritiu, Mog'a. Rannicher aduce alta propunere, carea in essentia nu se deosebesc de a Esc. Sele Eppului Siagun'a, si fu priimita de majoritatea dietei, dupa ce si acést'a se modifică decatra Escell. Sea Eppulu Siagun'a carele si retrage propunrea sea. Desbateru mai departe se amăna pe diu'a urmatore. Siedinti'a s'a ncheiatu la 1 ora 35 minute.

Adi in 22 Aug. adusera amendamente la § 2—3 din propos. I. reg. Obert, E. S. Popp, Sipotariu, Alduleanu, cestu din nrma se priimi.